

Motion till riksdagen

1987/88:K804

av Alf Svensson (c)

om försöksverksamhet med "folkets datakontor"

Framväxten av informations- och datasamhället medför en betydande risk för ökande klyftor och maktförskjutning i samhället. Myndigheter, storföretag och dominerande intresseorganisationer får ökade möjligheter att styra och kontrollera medborgarna.

Utbildningsdepartementets datautbildningsgrupp har utarbetat ett handlingsprogram för datautbildning i skola, vuxenutbildning och lärarutbildning (DsU 1986:10). Gruppen pekar på riskerna för att stora grupper i samhället får ett minskat inflytande som följd av datoriseringen. Bl. a. föreslår gruppen att samtliga arbetslösa som deltar i AMU-kurser erbjuds en orienterande datautbildning.

De skisserade förslagen kan verksamt bidra till att medborgarna får den grundläggande datautbildning som krävs i datasamhället. Men också andra resurser behövs för att vända datasamhällets maktpyramid upp och ner – ge medborgarna möjlighet att ta datatekniken till hjälp för att kontrollera myndigheter, företag och organisationer.

För detta krävs tillgång till datorer, kommunikationsutrustning och programvaror av tillräckligt hög kvalitet.

Medborgarna måste också ha tillgång till fristående specialister på datateknik, datajuridik och angränsande områden.

Offentlighetsprincipen har stor betydelse för den svenska demokratin. För att medborgarna i framtiden skall kunna utnyttja denna rätt, krävs att myndigheterna gör viss information tillgänglig också i datormediet.

Att kommunicera via datanät med databaser hos myndigheter, institutioner och organisationer är både dyrt och svårt för en privatperson. För medborgarnas kontroll av datasamhället behövs därför både ekonomiska och personella resurser.

"Folkets datakontor"

Kds anser att en särskild organisation krävs för medborgarnas kontroll av datasamhället. Ett nät av speciella "folkets datakontor" med datorutrustning och tillgång till specialister bör därför inrättas.

Inom folkbiblioteken finns i dag specialister på informationssökning – bibliotekarierna. På biblioteken finns i regel redan tillgång till t. ex. protokoll från kommunfullmäktige och kommunala facknämnder, rapporter och

utredningar av skilda slag. Många bibliotek har dessutom datorutrustning för fjärrvärmekommunikation med databaser. "Folkets datakontor" kunde därför förläggas till folkbiblioteken.

Mot. 1987/88
K804

Här följer några exempel på vilken service och vilken information som skulle finnas tillgänglig via "folkets datakontor":

Register över dataregister

Tillgång till register över alla större personregister som vanliga medborgare kan finnas i.

Hjälp att begära utdrag ur sådana register eller möjlighet att direkt via dator kontrollera sina personliga uppgifter i registren.

Aktuellt register över sådana personregister som fått anmärkningar av datainspektionen (t. ex. för att felaktiga uppgifter inte rättats i tid, eller för att registerutdrag förhalats).

Tillgång till vissa offentliga handlingar i datorn

Kommunala nämnder och liknande myndigheter skall göra sammanträdestider, dagordningar och protokoll tillgängliga för datorsökning. Myndigheters diariumer skall kunna läsas i terminalen hos "folkets datakontor". Viktiga ärenden skall kunna följas i rum och tid osv.

Tillgång till aktuella riksdagshandlingar

Möjlighet att söka i propositioner, motioner, utskottsbetänkanden och riksdagsprotokoll.

Möjlighet att i voteringsprotokoll kontrollera hur en enskild riksdagsledamot röstat i en viss fråga.

Register över offentliga uppdrag och innehavare

Man skall kunna söka efter vem som har ett visst kommunalt eller statligt uppdrag – eller vilka offentliga uppdrag en viss politiker har. Det skall också finnas uppgift om telefon- eller besökstid till innehavare av offentliga uppdrag, tjänstemän hos myndigheter osv.

Sakregister för ärenden

En person som söker uppgifter om vart han eller hon skall vända sig i ett visst ärende, skall kunna söka i dataterminalen (vart vänder man sig för att få byggnadstillstånd, var ansöker man om föräldrapenning, var och när överklagar man ett visst beslut etc.).

Kalkylhjälpmedel

Mot. 1987/88

K804

Många beräkningar som myndigheterna gör är komplicerade att kontrollera för den enskilde. Vid folkets datakontor skall man t. ex. kunna kontrollera sin slutliga skatt eller sin ATP-poäng.

Mer avancerade kalkylhjälpmedel kan också tänkas: Man kan t. ex. vilja beräkna vilken effekt det får på kommunalskatten om barnomsorgen byggdes ut eller minskades med ett visst antal platser, hur skatteskalorna skulle se ut om marginalskatten sänktes till en viss nivå.

Många av de aktiviteter som skulle vara möjliga vid "folkets datakontor" kräver experthjälp. Därför borde det gå att genom datasystemet begära viss hjälp med t. ex. att söka i en databas, att ställa upp en viss kalkyl, att nå rätt instans i en myndighet.

Försöksverksamhet med "folkets datakontor"

Den föreslagna verksamheten kunde börja med försök i några kommuner. Folkbibliotek, kommunala myndigheter, fackliga organisationer, folkrörelser och arbetsgivare kunde erbjudas möjlighet att delta i ett försök som delvis skulle finansieras av staten. Den statliga insatsen skulle främst avse utveckling av programvaror och organisation för "folkets datakontor".

Konstitutionsutskottet tycks i sitt betänkande (KU 1987/88:5) av en tidigare motion i frågan ha missuppfattat motionens innebörd och talar därför om behovet av samordning mellan myndigheter av databaser och distributionssystem. Avsikten med ovan framförda förslag är ju främst att tillgodose den enskilda människans behov av information så att byråkratin – den statliga och kommunala – inte blir informationsprivilegerad gentemot den enskilde. I ett komplicerat informationssamhälle är ur rättssäkerhetssynpunkt "den lilla människans" perspektiv viktigt att slå vakt om.

Hemställan

Med stöd av det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag om en bred försöksverksamhet med "folkets datakontor" i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 19 januari 1988

Alf Svensson (c)